

Ġabra tal-ġurisprudenza

KONKLUŻJONIJIET TAL-AVUKAT ĠENERALI
BOT
ipprezentati fid-29 ta' Mejju 2018¹

Kawża C-619/16

Sebastian W. Kreuziger
vs
Land Berlin

(talba għal decizjoni preliminari mressaq mill-Oberverwaltungsgericht Berlin-Brandenburg (il-Qorti Amministrattiva Superjuri ta' Berlin-Brandebourg, il-Ġermanja))

“Rinviju għal decizjoni preliminari – Politika soċjali – Organizzazzjoni tal-hin tax-xogħol – Dritt għal-leave annwali mhallas – Direttiva 2003/88/KE – Artikolu 7(2) – Kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol – Telf tad-dritt għal dan il-kumpens meta l-haddiem ma jitlobx li jibbenefika mil-leave annwali mhallas tiegħu u meta huwa ma jurix li kien fl-impossibbiltà li jieħu dan il-leave għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu”

1. Din it-talba għal decizjoni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-4 ta' Novembru 2003 li tikkonċerna ċerti aspetti tal-organizzazzjoni tal-hin tax-xogħol².

2. Din it-talba giet ipprezentata fil-kuntest ta' kawża bejn Sebastian W. Kreuziger u l-persuna li kienet tħaddmu, il-Land Berlin (il-Land ta' Berlin, il-Ġermanja), dwar ir-rifjut ta' dan tal-aħħar li jhallas lil S.W. Kreuziger kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud qabel it-tmiem tar-relazzjoni ta' xogħol.

3. Din il-kawża tagħti lill-Qorti tal-Ġustizzja l-opportunità li tippreċiża l-kundizzjonijiet li fihom haddiem li r-relazzjoni ta' xogħol tiġi tterminata jista' jitlob il-hlas ta' dan il-kumpens fuq il-bażi tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88.

4. F'dawn il-konkluzjonijiet, sejjer nesponi r-raġunijiet li għalihom inqis li l-Artikolu 7(2) ta' din id-direttiva għandu jiġi interpretat fis-sens li huwa jagħti dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol meta haddiem ma jkunx jista' jieħu l-leave annwali mhallas kollu li huwa kellu dritt għalih matul dik ir-relazzjoni.

5. Sejjer nispejga wkoll għaliex, fil-fehma tiegħi, din id-dispożizzjoni għandha tiġi interpretata fis-sens li hija tipprekludi leġislazzjonijiet jew prattiċi nazzjonali li bis-saħħa tagħhom haddiem jitlef id-dritt tiegħu għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol meta, minn naħa, dan il-haddiem ma jkunx talab li jibbenefika minn dan il-leave meta huwa

¹ Lingwa oriġinali: il-Franċiż.

² ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 5, Vol. 4, p. 381.

kien fl-attività, u, min-naħa l-oħra, ma jurix li huwa kien tqiegħed fl-impossibbiltà li jieħu dan il-leave għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu, mingħajr ma jiġi vverifikat qabel jekk dan il-ħaddiem kienx effettivament tqiegħed mill-persuna li thaddmu f'qagħda li jeżercita id-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas.

6. Fl-aħħar nett, sejjer nindika li, meta qorti nazzjonali tiġi adita b'kontestazzjoni dwar id-dritt ta' ħaddiem għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol, hija għandha tivverifika jekk il-persuna li thaddem tipprovax li ħadet il-miżuri adegwati sabiex tiżgura lil dan il-ħaddiem il-possibbiltà li jeżercita effettivament id-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas matul din ir-relazzjoni. Jekk min iħaddem juri li huwa wettaq id-diligenza neċessarja u li, minkejja l-miżuri li huwa adotta, il-ħaddiem irrinunzja deliberatament u b'mod infurmat milli jeżercita id-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas għalkemm huwa kellu l-possibbiltà matul ir-relazzjoni ta' xogħol, dan il-ħaddiem ma jistax jitlob, fuq il-bażi tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, il-ħlas ta' kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol.

I. Il-kuntest ġuridiku

A. Id-dritt tal-Unjoni

7. Skont il-premessa 4 tad-Direttiva 2003/88:

“It-titjib tas-sigurtà, l-iġene u s-saħħa tal-ħaddiema fil-post tax-xogħol huwa għan li m'għandux ikun subordinat sempliċement għal raġunijiet ekonomiċi.”

8. L-ewwel paragrafu tal-Artikolu 1(3) ta' din id-direttiva jipprovdi:

“Din id-Direttiva għandha tapplika għas-setturi kollha ta' l-attività, kemm pubblika u wkoll privata, fil-qofol tat-tifsira ta' l-Artikolu 2 tad-Direttiva 89/391/KEE^[3], mingħajr preġudizzju għall-Artikoli 14, 17, 18 u 19 ta' din id-Direttiva.”

9. L-Artikolu 7 ta' din id-direttiva jipprovdi:

“1. L-Istati Membri għandhom jieħdu l-miżuri meħtieġa halli jassiguraw li kull ħaddiem ikun intitolat għal-leave annwali bil-ħlas ta' mill-anqas erba' ġimgħat b'konformità mal-kondizzjonijiet għall-intitolament għal, u l-ġhoti ta', leave bħal dan stabbilit bil-leġislazzjoni nazzjonali u/jew bil-prattika.

2. Il-perjodu minimu ta' leave annwali bil-ħlas ma jistax ikun mibdul b'pagament ta' beneficiċċi bħala kumpens, apparti minn meta r-relazzjoni ta' l-impieg tkun ġiet itterminata.”

10. L-Artikolu 17 jipprovdi li l-Istati Membri jistgħu jidderogaw minn ċerti dispozizzjonijiet tagħha. Madankollu, ma hija permessa ebda deroga fir-rigward tal-Artikolu 7 ta' din id-direttiva.

11. L-Artikolu 2 tad-Direttiva 89/391 jipprovdi:

“1. Din id-Direttiva għandha tghodd għas-setturi ta' attività kollha, kemm pubbliċi u kemm privati (industrijali, agrikoli, kummerċjali, amministrattivi, ta' servizz, edukattivi, kulturali, ta' serħan eċċ.)

3 Id-Direttiva tal-Kunsill tat-12 ta' Ġunju 1989 dwar l-introduzzjoni ta' miżuri sabiex jinkoraġġixxu t-titjib fis-sigurtà u s-saħħa tal-ħaddiema fuq ix-xogħol (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kap. 5, Vol. 1, p. 349).

2. Din id-Direttiva ma għandhiex tghodd fejn karatteristiċi partikolari għal ċerti attivitajiet ta' servizzi pubbliċi speċifiċi, bħall-forzi armati jew il-pulizija, jew għal ċerti attivitajiet speċifiċi fis-servizzi tal-protezzjoni ċivili, b'mod inevitabbli jmorru kontra tagħha.

[...]"

B. Id-dritt Ġermaniż

12. Skont l-Artikolu 9 tal-Verordnung über den Erholungsurlaub der Beamten und Richter (ir-Regoli dwar il-Leave tal-Uffiċjali u l-Imħallfin, iktar 'il quddiem l-"EUrIVO")⁴, tas-26 ta' April 1988:

"1. L-uffiċjal għandu jieħu, sa fejn possibbli u għal darba waħda biss, il-leave li huwa intitolat għalih. Fuq it-talba tal-persuna interessata, il-leave għandu jingħata f'taqsimiet. Madankollu, bħala regola ġenerali, għandu jiġi evitat tqassim f'iktar minn żewġ perijodi. F'każ ta' tqassim tal-leave, dan għandu jingħata lill-uffiċjal għal mhux inqas minn ġimagħtejn konsekuttivi.

2. Il-leave għandu normalment jittiehed matul is-sena ta' referenza. Id-dritt għal-leave li ma jkunx ittiehed fi żmien tnax-il xahar minn tmiem is-sena ta' referenza jintilef. [...]"

13. L-EUrIVO ma jinkludix dispożizzjoni li tipprevedi l-ġhotti ta' kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol.

II. Il-kawzi prinċipali u d-domandi preliminari

14. Bejn it-13 ta' Mejju 2008 u t-28 ta' Mejju 2010, bħala *Rechtsreferendar* (stagiaire legali), S.W. Kreuziger wettaq il-perijodu ta' prova tiegħu bħala preparazzjoni għall-professjonijiet legali mal-Land de Berlin, fil-kuntest ta' taħriġ li jaq' taht id-dritt pubbliku, imma mhux taht l-istatus ta' uffiċjali. Dan it-taħriġ u l-perijodu ta' prova ma' dan il-Land intemmu meta, fit-28 ta' Mejju 2010, huwa għadda mit-test orali tat-tieni eżami tal-Istat.

15. S. W. Kreuziger iddeċieda li ma jiħux il-leave annwali mħallas bejn l-1 ta' Jannar 2010 u d-data tat-tmiem tat-taħriġ tiegħu. Fit-18 ta' Diċembru 2010, huwa talab li jingħata kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud. Din it-talba ġiet, l-ewwel nett, miċhuda b'deċiżjoni tal-President tal-Kammergericht (il-Qorti Reġjonali Superjuri, il-Ġermanja) tas-7 ta' Jannar 2011, imbagħad, fuq ilment, b'deċiżjoni tal-4 ta' Mejju 2011 tal-Gemeinsame Juristische Prüfungsamt der Länder Berlin und Brandenburg (l-Uffiċċju ta' Eżami Legali Komuni tal-Länder ta' Berlin u ta' Brandebourg, il-Ġermanja), minhabba li l-EUrIVO ma jipprevedix dan id-dritt għal kumpens u li, min-naħa tagħha, id-Direttiva 2003/88 ma hijiex applikabbli għall-ħaddiema, u li l-Artikolu 7 jippresupponi, f'kull każ, li l-persuna ikkonċernata ma setgħetx tiegħu l-leave tagħha għal raġunijiet li ma kinux imputabbli lilha.

16. S. W. Kreuziger ipprezenta rikors kontra dawn id-deċiżjonijiet quddiem il-Verwaltungsgericht Berlin (il-Qorti Amministrattiva ta' Berlin, il-Ġermanja), rikors li ġie miċhud b'sentenza tat-3 ta' Mejju 2013. F'din is-sentenza, din il-qorti nnotat, minn naħa, li l-EUrIVO ma jipprevedix dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud u, min-naħa l-oħra, li l-Artikolu 9 tal-EUrIVO jobbliha lill-ħaddiem li jieħu l-leave u li jitolbu. Madankollu, billi S.W. Kreuziger kien volontarjament naqas milli jipprezenta din it-talba, meta kien jaf li r-relazzjoni ta' xogħol tiegħu kienet ser tintemm fit-28 ta' Mejju 2010, id-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas kien intilef f'din id-data.

4 GVB. 1988, p. 846.

17. Fir-rigward tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, din il-qorti kkunsidrat li dan lanqas ma johloq dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas favur S. W. Kreuziger. Fil-fatt, jista' jiġi dedott mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja li d-dritt għal-leave imhallas iggarantit bl-Artikolu 7(1) ta' din id-direttiva jista' jintilef taht id-dritt nazzjonali, jekk il-haddiem kellu l-possibbiltà li jieħu l-leave tiegħu imma ma hadux, f'liema każ, id-dritt sekondarju għall-kumpens lanqas ma jista' jeżisti.

18. Billi S. W. Kreuziger adixxa lill-Oberverwaltungsgericht Berlin-Brandenburg (il-Qorti Amministrattiva Superjuri ta' Berlin-Brandebourg, il-Ġermanja), il-qorti tar-rinviju, b'rikors dirett kontra din is-sentenza, din il-qorti nnotat min-naha tagħha li l-EU rVO ma jinkludi l-ebda regola li tohloq dritt għal kumpens finanzjarju favur S. W. Kreuziger, b'mod li, fl-assenza tat-traspożizzjoni tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 fid-dritt nazzjonali, dan id-dritt eventwali seta' jitnissel biss bhala effett dirett ta' din id-dispożizzjoni.

19. F'dan ir-rigward, il-qorti tar-rinviju tikkunsidra, l-ewwel nett, li S. W. Kreuziger kien jaqa' fil-kamp ta' applikazzjoni personali ta' din id-direttiva. Skont din il-qorti, billi l-ufficjali jaqgħu f'dan il-kamp ta' applikazzjoni, ma setax ikun mod ieħor għall-istagiaires fil-kuntest ta' taħriġ li jaqgħu taht id-dritt pubbliku, fir-rigward, b'mod partikolari, tal-ewwel paragrafu tal-Artikolu 1(3) tad-Direttiva 2003/88 li jispeċifika li din tapplika għas-setturi tal-attivitajiet privati jew pubbliċi fis-sens tal-Artikolu 2 tad-Direttiva 89/391 u għaldaqstant, b'mod partikolari, għall-attivitajiet "edukattivi" li jissemew f'din l-aħħar dispożizzjoni.

20. Sussegwentement, S. W. Kreuziger kien jissodisfa ż-żewġ kundizzjonijiet espressi stabbiliti fl-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 peress li huwa ma kienx ha l-leave annwali mhallas li għalih kellu dritt u r-relazzjoni ta' xogħol tiegħu kienet intemmet.

21. Fl-aħħar nett, il-qorti tar-rinviju tindika, madankollu, li għandha dubji fuq il-kwistjoni dwar jekk, b'zieda maż-żewġ kundizzjonijiet espressi, id-dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux mehud jistax jiġi eskluż, meta l-haddiem ma jkunx talab, qabel it-tmiem tar-relazzjoni ta' xogħol, li jibbenefika mil-leave tiegħu, għalkemm huwa kellu l-possibbiltà, u jekk dan id-dritt jippreżupponix, b'mod iktar ġenerali, li, għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu, l-haddiem ma jkunx f'qagħda li jeżerċita id-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas qabel it-tmiem tar-relazzjoni ta' xogħol tiegħu.

22. F'dawn il-kundizzjonijiet, l-Oberverwaltungsgericht Berlin-Brandenburg (il-Qorti Amministrattiva Superjuri ta' Berlin-Brandebourg) iddecidiet li tissospendi l-proċeduri u tagħmel lill-Qorti tal-Ġustizzja d-domandi preliminari li ġejjin:

- “1) L-Artikolu 7(2) tad-Direttiva [2003/88] għandu jiġi interpretat fis-sens li huwa jipprekludi leġislazzjonijiet jew prattiċi nazzjonali li jeskludu d-dritt għal kumpens finanzjarju fit-tmiem ta' relazzjoni ta' xogħol meta l-haddiem ma jkunx talab sabiex jibbenefika mil-leave annwali mhallas meta huwa seta' jagħmel dan?
- 2) L-Artikolu 7(2) tad-Direttiva [2003/88] għandu jiġi interpretat fis-sens li jipprekludi leġislazzjonijiet jew prattiċi nazzjonali li skonthom id-dritt għal kumpens finanzjarju fit-tmiem ta' relazzjoni ta' xogħol jippreżupponi li l-haddiem ma setax, għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu, jeżerċita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mahhas [mhallas] qabel it-tmiem tar-relazzjoni ta' xogħol?”

III. L-analizi tiegħi

23. Biż-żewġ domandi preliminari tagħha, li, fil-fehma tiegħi, għandhom jiġu eżaminati flimkien, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 għandux jiġi interpretat fis-sens li jipprekludi leġislazzjonijiet jew prattiċi nazzjonali li bis-saħħa tagħhom haddiem jitlef id-dritt tiegħu għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol meta dan il-haddiem, minn naħa, ma jkunx talab li jibbenefika minn dan il-leave meta huwa kien għadu attiv u, min-naħa l-oħra, ma jurix li kien fl-impossibbiltà li jieħu dan il-leave għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu.

24. Preliminarjament, ninnota li, anki jekk diversi partijiet ikkonċernati, fosthom il-Land ta' Berlin, ipprezentaw osservazzjonijiet f'dak li jikkonċerna n-natura tar-relazzjoni bejn dan il-Land u S. W. Kreuziger fil-kwalità tiegħu ta' *Rechtsreferendar* (stagiaire legali) u, b'mod partikolari, fuq il-kwistjoni dwar jekk din ir-relazzjoni taqax fil-kamp ta' applikazzjoni tad-Direttiva 2003/88, għandu jiġi nnotat li l-qorti tar-rinviju kkunsidrat li S. W. Kreuziger kien jaqa' f'dan il-kamp ta' applikazzjoni, u għalhekk ma fformulat l-ebda domanda f'dan ir-rigward. Għaldaqstant fir-rigward ta' dan il-punt sejjer sempliċiment nindika li l-ewwel paragrafu tal-Artikolu 1(3) tad-Direttiva 2003/88 jipprevedi li din għandha tapplika għas-setturi kollha tal-attività, privata kif ukoll pubblika, u b'mod partikolari għall-attivitàjiet "edukattivi". Mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta li l-kamp ta' applikazzjoni tad-Direttiva 2003/88 għandu jiġi interpretat b'mod wiesa'.⁵ Barra minn hekk, nagħmel riferiment għad-definizzjoni tal-kunċett ta' "haddiem", fis-sens tal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 u tal-Artikolu 31(2) tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea⁶, li giet adottata mill-Qorti tal-Ġustizzja fil-ġurisprudenza tagħha⁷. L-istess bhall-Kummissjoni Ewropea, jien inklinat sabiex nikkunsidra li l-preparazzjoni għall-professjonijiet legali hija attività edukattiva li, barra minn hekk, tipprezenta l-karatteristiċi ġenerali ta' relazzjoni ta' xogħol. Id-dritt għal-leave annwali mħallas lil kull stagiaire għandu jingħata fil-kuntest tas-sistema nazzjonali applikabbli għall-uffiċjali u għall-imħallfin għandu għalhekk, fil-fehma tiegħi, jiġi eżercitat b'mod konformi mal-Artikolu 7 ta' din id-direttiva u l-Artikolu 31(2) tal-Karta.

25. Barra minn hekk, nindika li, fl-assenza fid-dritt Ġermaniż ta' dispożizzjoni li tipprevedi kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol, dritt għal dan il-kumpens jirriżulta direttament mill-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88⁸.

26. Sabiex tingħata risposta għad-domandi tal-qorti tar-rinviju, għandu jinfakkar, l-ewwel nett, li kif jirriżulta mill-kliem stess tal-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 2003/88, dispożizzjoni li d-direttiva ma tippermettix li ssir deroga minnha, kull haddiem għandu dritt għal leave annwali mħallas ta' mill-inqas erba' ġimgħat. Kif iddecidiet ripetutamente il-Qorti tal-Ġustizzja, "[d]an id-dritt għal-leave annwali għandu jitqies bħala prinċipju tad-dritt soċjali tal-Unjoni li għandu importanza partikolari li ma jistax jiġi derogat u li għandu jiġi applikat mill-awtoritajiet nazzjonali kompetenti biss fil-limiti stipulati espressament mid-Direttiva 2003/88 stess"⁹.

5 Ara, b'analogija, f'dak li jikkonċerna d-Direttiva 89/391, is-sentenza tas-26 ta' Marzu 2015, Fenoll (C-316/13, EU:C:2015:200, punt 20).

6 Iktar 'il quddiem il-"Karta".

7 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tas-26 ta' Marzu 2015, Fenoll (C-316/13, EU:C:2015:200, punti 24 sa 27).

8 Fir-rigward tal-effett dirett tal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88, nagħmel riferiment għall-konkluzjonijiet tiegħi pprezentati fil-kawża magħquda Bauer (C-569/16) u Willmeroth (C-570/16) (punti 45 u 46). Kont meħud tan-natura vertikali tal-kawża bejn S. W. Kreuziger u l-Land ta' Berlin, ma hemmx dubju li dan l-artikolu jista' jiġi invokat direttament quddiem il-qorti tar-rinviju sabiex tiġi skartata l-applikazzjoni ta' kull dispożizzjoni jew prattika nazzjonali li tostakola l-hlas favur tiegħu ta' kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ta' relazzjoni ta' xogħol, s'intendi, jekk il-kundizzjonijiet rikjesti għal dan il-hlas ikunu sodisfatti.

9 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tad-29 ta' Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914, punt 32 u l-ġurisprudenza ċċitata).

27. Barra minn hekk, mill-kliem tad-Direttiva 2003/88 u mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta li, “għalkemm huma l-Istati Membri li għandhom jiddefinixxu l-kundizzjonijiet ta’ eżerċizzju u ta’ implementazzjoni tad-dritt għal-leave annwali mhallas, huma għandhom jastjenu ruħhom milli jissugġettaw [...] għal xi kundizzjoni l-kostituzzjoni stess tal-imsemmi dritt [hlief jekk din] tirriżulta direttament minn din id-direttiva”¹⁰.

28. Il-Qorti tal-Ġustizzja diġà giet mitluba diversi drabi sabiex tiddeċiedi fuq kwistjonijiet li jirrigwardaw id-dritt għal-leave annwali mhallas ta’ haddiem li ma jkunx f’qagħda li jeżerċita, qabel it-tmiem tar-relazzjoni ta’ xogħol tiegħu, id-dritt tiegħu għal dan il-leave għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu, kemm jekk minhabba mard¹¹ jew minhabba r-rifjut ta’ min ihaddem li jhallsu tal-leave tiegħu¹².

29. F’dan il-kuntest, il-Qorti tal-Ġustizzja stabbiliet ir-regola li “d-Direttiva 2003/88 ma tippermettix li l-Istati Membri jeskludu l-kostituzzjoni jew il-ħolqien tad-dritt għal-leave annwali mhallas u lanqas li jipprevedu li d-dritt għal-leave annwali mhallas ta’ haddiem li ġie prekluz milli jeżerċità dan id-dritt jiġi estint mal-iskadenza tas-sena tal-leave u/jew ta’ perijodu ta’ rrimandar stabbilit mid-dritt nazzjonali”¹³.

30. Barra minn hekk, mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta li “haddiem li ma kienu f’pożizzjoni, għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu, li jeżerċità d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas qabel tmiem ir-relazzjoni ta’ xogħol għandu dritt għal pagament ta’ benefiċċju bħala kumpens abbazi tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88. L-ammont ta’ dan il-pagament għandu jiġi kkalkolat b’tali mod li l-imsemmi haddiem jitqiegħed f’sitwazzjoni paragonabbli għal dik li huwa kien ikun fiha li kieku huwa eżerċità l-imsemmi dritt matul il-perijodu tar-relazzjoni ta’ xogħol tiegħu”¹⁴.

31. Skont il-Qorti tal-Ġustizzja, ir-regola stabbilita bl-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 kif ukoll bl-Artikolu 31(2) tal-Karta, hija għaldaqstant dik li “dritt għal-leave annwali mhallas miksub ma jiġix estint mal-iskadenza tas-sena tal-leave u/jew ta’ perijodu ta’ rrimandar stabbilit mid-dritt nazzjonali, *meta l-haddiem ma kienu f’pożizzjoni li jieħu l-leave tiegħu dritt għal-leave annwali mhallas*”¹⁵.

32. L-idea li ssostni din ir-regola hija dik li, għalkemm l-Istati Membri jistgħu jipprevedu modalitajiet għall-eżerċizzju tad-dritt għal-leave annwali mhallas, inkluż saħansitra t-telf ta’ dan id-dritt fi tmiem ta’ sena tal-leave jew perijodu ta’ rrimandar, madankollu dan huwa sugġett għall-kundizzjoni li l-haddiem li d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas effettivament kellu l-possibbiltà li jeżerċita d-dritt li tagħtih din id-direttiva¹⁶.

33. Mil-legiżlazzjoni nazzjonali inkwistjoni, kif interpretata mill-qrati nazzjonali, jidher li jirriżulta li d-dritt għal-leave annwali mhallas għandu jiġi kkunsidrat li jiġi estint fi tmiem is-sena tal-leave meta l-haddiem ma jkunx talab li jeżerċitah matul dan il-perijodu. Din l-estinzjoni tad-dritt għal-leave annwali mhallas li ma tintalabx it-tgawdija tiegħu mill-haddiem twassal għat-telf tad-dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta’ xogħol.

10 Ara, b’mod partikolari, is-sentenza tad-29 ta’ Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914, punt 34 u l-ġurisprudenza ċċitata).

11 Ara, b’mod partikolari, is-sentenza tal-20 ta’ Jannar 2009, Schultz-Hoff *et* (C-350/06 u C-520/06, EU:C:2009:18).

12 Ara s-sentenza tad-29 ta’ Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914).

13 Ara, b’mod partikolari, is-sentenza tad-29 ta’ Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914, punt 51 u l-ġurisprudenza ċċitata).

14 Ara, b’mod partikolari, is-sentenza tad-29 ta’ Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914, punt 52 u l-ġurisprudenza ċċitata).

15 Ara s-sentenza tad-29 ta’ Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914, punt 56), korsiv miżjud minni.

16 Ara, b’mod partikolari, f’dan is-sens, is-sentenzi tal-20 ta’ Jannar 2009, Schultz-Hoff *et*. (C-350/06 u C-520/06, EU:C:2009:18, punt 43), tat-22 ta’ Novembru 2011, KHS (C-214/10, EU:C:2011:761, punt 26), u tad-19 ta’ Settembru 2013, Réexamen Commission vs Strack (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, punt 30).

34. Din il-legiżlazzjoni nazzjonali, kif hekk interpretata, jidhirli li hija kuntrarja għall-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 billi hija tiddeduċi awtomatikament mill-assenza ta' talba mill-ħaddiem li jiehu l-leave tiegħu matul is-sena tal-leave t-telf tiegħu fi tmiem dan il-perijodu, mingħajr verifika minn qabel tal-kwistjoni jekk dan il-ħaddiem kienx effettivament tqiegħed f'pożizzjoni li jeżerċita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas, konformement ma' dak rikjest mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja.

35. Madankollu, fid-dawl tal-għan li d-Direttiva 2003/88 tagħti lid-dritt għal-leave annwali mħallas, jiġifieri dak li jiżgura lill-ħaddiem il-benefiċċju ta' mistrieħ effettiv, fix-xewqa tal-protezzjoni effettiva tas-sigurtà u s-saħħa tiegħu, għandu jkun min iħaddem li jiehu l-miżuri adegwati sabiex jiżgura lill-ħaddiem il-possibbiltà li jeżerċita effettivament id-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas u, f'każ ta' kontestazzjoni, li jipprova li huwa ħa dawn il-miżuri.

36. Infakkar, f'dan ir-rigward, li d-Direttiva 2003/88 "tistabbilixxi [...] r-regola li ħaddiem normalment għandu jkun jista' jibbenefika minn mistrieħ effettiv, bil-għan li jiġu mħarsa b'mod effettiv is-sigurtà tiegħu u saħħtu"¹⁷. L-għan tad-dritt għal-leave annwali mħallas, huwa li "jippermetti li l-ħaddiem jistrieħ u li jkollu perijodu ta' serħan u ta' delizzji"¹⁸.

37. Min iħaddem għandu responsabbiltà partikolari sabiex il-ħaddiema li jaqgħu taħtu jeżerċitaw effettivament id-dritt tagħhom għal-leave annwali mħallas.

38. Kif anki ddecidiet il-Qorti tal-Ġustizzja, "il-ħaddiem għandu jiġi kkunsidrat bħala l-parti dgħajfa fir-relazzjoni ta' impjeg, b'tali mod li huwa neċessarju li tiġi evitata sitwazzjoni fejn il-persuna li timpjega tgawdi mill-fakultà li timponi fuqu restrizzjoni tad-drittijiet tiegħu"¹⁹. Fil-fatt, skont il-Qorti tal-Ġustizzja, "fid-dawl ta' din is-sitwazzjoni ta' dgħjufija, tali ħaddiem jista' jiġi skoraġġut milli jinvoka esplicitament id-drittijiet tiegħu fir-rigward tal-persuna li timpjegah meta t-talba għal dawn tista' tesponih għal miżuri meħuda minn din tal-aħħar ta' natura li jaffettwaw ir-relazzjoni ta' impjeg għad-detriment ta' dan il-ħaddiem"²⁰. Għalhekk, "kull Prattika jew ommissjoni, min-naħa tal-persuna li timpjega, li potenzjalment ikollha l-effett li tiskoraġġixxi t-teħid tal-leave annwali minn ħaddiem, hija wkoll inkompatibbli mal-għan tad-dritt għal-leave annwali mħallas"²¹.

39. Fid-dawl tal-izbilanċ inerenti għar-relazzjoni ta' xogħol, għandu jkun min iħaddem li jadotta l-miżuri adegwati sabiex jippermetti lill-ħaddiema li jeżerċitaw id-dritt għal-leave annwali mħallas. Barra minn hekk, jidher li l-Qorti tal-Ġustizzja enfasizzat l-eżistenza ta' obbligu impost fuq min iħaddem dwar it-teħid effettiv tal-leave tagħhom mill-ħaddiema billi indikat li "l-persuna li timpjega li ma tqiegħedx ħaddiem f'pożizzjoni li jeżerċita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas għandha tassumi l-konsegwenzi ta' dan"²².

17 Is-sentenza tas-26 ta' Ġunju 2001, BECTU (C-173/99, EU:C:2001:356, punt 44). Fi kliem iehor, kif innota l-Avukat Ġenerali Mengozzi fil-punt 17 tal-konkluzjonijiet tiegħu fil-kawża Ministerul Justiției *et* (C-12/17, EU:C:2018:195), "perijodu ta' xogħol effettiv għandu jagħti dritt għal perijodu ta' mistrieħ daqstant iehor effettiv".

18 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tad-29 ta' Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914, punt 37 u l-ġurisprudenza ċċitata).

19 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tal-25 ta' Novembru 2010, Fuß (C-429/09, EU:C:2010:717, punt 80 u l-ġurisprudenza ċċitata).

20 *Ibid.*, punt 81.

21 Is-sentenza tad-29 ta' Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914, punt 39 u l-ġurisprudenza ċċitata).

22 Is-sentenza tad-29 ta' Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914, punt 63).

40. L-eżistenza ta' dan l-obbligu hija kkorroborata mid-Direttiva 89/391, li tibqa' applikabbli, kif jindikaw il-premessa 3 u l-Artikolu 1(4) tad-Direttiva 2003/88²³. Fil-fatt, l-Artikolu 5(1) tad-Direttiva 89/391 jipprovdi li “[m]in iħaddem għandu jkollu l-obbligu li jiżgura s-sigurtà u s-saħħa tal-ħaddiema f'kull aspett relatat max-xogħol”. Barra minn hekk, l-Artikolu 6(1) ta' din id-direttiva jipprovdi li, “[f]i hdan il-kuntest tar-responsabbilitajiet tiegħu, min iħaddem għandu jieħu l-miżuri meħtieġa għas-sigurtà u l-protezzjoni tas-saħħa tal-ħaddiema”.

41. Għaldaqstant għandu jittieħed inkunsiderazzjoni l-obbligu li d-Direttiva 89/391 timponi fuq min iħaddem sabiex jiġi interpretat l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88.

42. Barra minn hekk, ninnota li waqt is-seduta, ir-Repubblika Federali tal-Ġermanja ammettiet li, skont il-prinċipju ta' premura, min iħaddem huwa obligat, b'mod ġenerali, li jiżgura l-benesseri tal-ħaddiema u li, bħala parti minn dan id-dmir ta' premura, hemm ukoll il-ħtieġa li jqiegħed lill-ħaddiema f'pożizzjoni li jeżerċitaw id-drittijiet tagħhom.

43. Dan l-obbligu għandu jissarraf, fil-qasam ta' organizzazzjoni tal-hin tax-xogħol, fl-adozzjoni minn min iħaddem ta' miżuri ta' organizzazzjoni konkreti adegwati sabiex jippermetti lill-ħaddiema li jeżerċitaw id-dritt għal-leave annwali mħallas kif ukoll b'informazzjoni preċiża u fi żmien xieraq sabiex dawn il-ħaddiema effettivament jieħdu l-leave tagħhom, sabiex ma jkunx hemm riskju li dan jintilef fi tmiem is-sena tal-leave jew il-perijodu ta' rrimandar awtorizzat. Min iħaddem għandu wkoll jinforma lill-ħaddiema li jekk dawn ma jieħdux il-leave matul ir-relazzjoni ta' xogħol, meta huma effettivament ikollhom il-possibbiltà, mhux ser ikunu jirrivendikaw id-dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol. Madankollu, l-obbligu impost fuq min iħaddem ma jestendix sabiex “[j]obbliġa lil min iħaddem jimponi obbligu fuq il-ħaddiema tiegħu li jeżerċitaw effettivament il-perijodi ta' mistrieħ li huma intitolati għalihom”²⁴. B'din ir-rizerva, l-obbligu impost fuq min iħaddem għandu jissarraf, fil-fehma tiegħi, f'sistema probatorja li bis-saħħa tagħha, f'każ ta' kontestazzjoni, għandu jkun min iħaddem li juri li huwa ha l-miżuri adegwati sabiex jiżgura lill-ħaddiem il-possibbiltà li effettivament jeżerċita dan id-dritt.

44. Fid-dawl tal-obbligu impost fuq min iħaddem li effettivament jagħti lill-ħaddiema l-possibbiltà li jeżerċitaw id-dritt tagħhom għal-leave annwali mħallas, leġiżlazzjoni jew Prattika nazzjonali li jkollha bħala effett li titfa' fuq il-ħaddiema biss ir-responsabbiltà li jeżerċitaw dan id-dritt, mingħajr verifika minn qabel tal-kwistjoni jekk min iħaddem ikunx osserva dan l-obbligu, tkun kuntrarja għall-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88. Fil-fatt, li kieku jiġi ammess li leġiżlazzjonijiet jew Prattiki nazzjonali jistgħu jipprevedu l-estinzjoni tad-dritt tal-ħaddiem għal-leave annwali mħallas, mingħajr ma l-ħaddiem effettivament kellu l-possibbiltà li jeżerċita dan id-dritt, dan ikun jippreġudika s-sustanza tad-dritt soċjali mogħti direttament bl-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 lil kull ħaddiem²⁵. Mill-kunsiderazzjonijiet preċedenti jirriżulta li ċ-ċirkustanza li ħaddiem ma jkunx talab li jeżerċita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas matul is-sena tal-leave ma tistax *ipso facto* twassal għat-telfien ta' dan id-dritt fi tmiem dan il-perijodu u, korrispondentement, it-telf tad-dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol. Barra minn hekk, il-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja tidher li tiċhad kull rilevanza tal-kwistjoni jekk ħaddiem ikunx ippreżenta jew le talbiet għal-leave annwali mħallas²⁶.

23 Fuq ir-rabta bejn id-Direttiva 2003/88 u t-titjib tal-protezzjoni tas-sigurtà u s-saħħa tal-ħaddiema, ara, b'mod partikolari, is-sentenza tad-19 ta' Settembru 2013, Réexamen Commission vs Strack (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, punt 44 u l-ġurisprudenza ċċitata). Fil-linja tal-ghan imfittex mid-Direttiva 89/391, id-Direttiva 2003/88 tistabbilixxi, kif jindika l-Artikolu 1(1) tagħha, “ħtiġiet minimi tas-sigurtà u s-saħħa għall-organizzazzjoni tal-hin tax-xogħol”.

24 Ara s-sentenza tas-7 ta' Settembru 2006, Il-Kummissjoni vs Ir-Renju Unit (C-484/04, EU:C:2006:526, punt 43).

25 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tad-19 ta' Settembru 2013, Réexamen Commission vs Strack (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, punt 32 u l-ġurisprudenza ċċitata).

26 Ara, f'dan ir-rigward, is-sentenza tad-29 ta' Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914, punt 62 u l-ġurisprudenza ċċitata).

45. Konsegwentement, għandha tkun il-qorti tar-rinviju li tfittex, fid-dawl tal-għan mogħti mid-Direttiva 2003/88 lid-dritt għal-leave annwali mħallas, jekk min iħaddem ipprova li ha l-mizuri adegwati sabiex jiżgura lill-ħaddiem il-possibbiltà li jeżerċita effettivament id-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas billi għal dan l-għan eżerċita d-diligenza rikjesta minnu. La darba min iħaddem juri li huwa eżerċita d-diligenza neċessarja u li, minkejja l-mizuri li huwa jkun ha, il-ħaddiem irrinunzja deliberatament milli jeżerċita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas għalkemm huwa kellu l-possibbiltà matul ir-relazzjoni ta' xogħol, dan il-ħaddiem ma jistax jitlob, fuq il-bażi tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, il-ħlas ta' kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol. Fil-fatt, hemmhekk il-ħaddiem ikun tqiegħed f'pożizzjoni li jeżerċita id-dritt tiegħu. Huwa jkun irrinunzja b'mod infurmat, billi kien jaf l-effetti legali li seta' jiġi kkonfrontat bihom fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol.

46. Huwa minnu li ċerti kunsiderazzjonijiet fformulati mill-Qorti tal-Ġustizzja jistgħu jagħtu l-impressjoni li hija tintrepreta l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 fis-sens li jagħti direttament awtomatikament lill-ħaddiema kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud f'każ ta' terminazzjoni tar-relazzjoni ta' xogħol. Hekk, fir-rigward tal-kundizzjonijiet tal-eżistenza ta' dan il-kumpens, il-Qorti tal-Ġustizzja enfasizzat li, “meta r-relazzjoni ta' impjeg tiġi tterminata u li [meta għaldaqstant], it-tehid effettiv tal-leave annwali mħallas ma [jkunx] huwiex iktar possibbli, [...]sabiex jiġi evitat li, minħabba din l-impossibbiltà, kull tgawdija mill-ħaddiem ta' dan id-dritt, anki taħt forma ta' flus, tkun eskluża, l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/08 jipprevedi li l-ħaddiem għandu dritt għal [...]pagament ta' kumpens [u dan kollu sabiex jiġi evitat li, minħabba din l-impossibbiltà, tiġi eskluża kull tgawdija minn dan tal-aħħar tal-leave imħallas, anki f'forma pekunjarja]”²⁷. Il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet ukoll li, “[s]abiex jiġi żgurat ir-rispett għal dan id-dritt fundamentali tal-ħaddiem stabbilit mid-dritt tal-Unjoni, [hija] ma tistax tagħti interpretazzjoni restrittiva tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, b'detriment għad-drittijiet li l-ħaddiem jikseb minnha”²⁸. Barra minn hekk, il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li “l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, kif interpretat mill-Qorti tal-Ġustizzja, ma jstabbilixxi l-ebda kundizzjoni għall-ghoti tad-dritt għal kumpens finanzjarju hlief dik relatata mal-fatt, minn naħa, li r-relazzjoni ta' impjeg itterminat u, min-naħa l-oħra, li l-ħaddiem ma jkunx ha l-leave annwali kollu li għalih huwa kien intitolat fid-data meta din ir-relazzjoni tterminat”²⁹.

47. Madankollu, għandu jiġi enfasizzat li dawn il-kunsiderazzjonijiet huma marbuta strettament mal-kuntest fattwali li fihom twettqu, jiġifieri sitwazzjonijiet fejn il-ħaddiem kien ġie mfixkel milli jeżerċita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas minħabba mard jew mewt.

48. Barra minn hekk, u f'kull każ, l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 ma għandux jiġi interpretat fis-sens li ħaddiem li jkun irrinunzja volontarjament u b'mod infurmat milli jieħu l-leave annwali mħallas tiegħu jista' jirrivendika d-dritt għall-ħlas ta' kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol, meta l-persuna li tħaddmu tressaq il-prova li hija kienet effettivament qegħdet lill-ħaddiem f'pożizzjoni li jieħu l-leave tiegħu matul ir-relazzjoni ta' xogħol.

49. Fil-fatt, interpretazzjoni tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 favur ħlas awtomatiku lill-ħaddiem ta' kumpens finanzjarju għal-leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol, mingħajr eżami tal-imġiba rispettiva ta' min iħaddem u ta' dan il-ħaddiem, tkun tmur kontra kemm il-kliem ta' din id-dispożizzjoni kif ukoll l-għan tad-dritt għal-leave annwali mħallas, kif enfasizzat u mfakkar mill-Qorti tal-Ġustizzja fil-ġurisprudenza stabbilita tagħha. Madankollu, l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 għandu jiġi interpretat fid-dawl tal-kliem tiegħu kif ukoll tal-għan li huwa jfittex³⁰.

27 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tat-12 ta' Ġunju 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755, punt 17 u l-ġurisprudenza ċċitata).

28 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tat-12 ta' Ġunju 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755, punt 22 u l-ġurisprudenza ċċitata).

29 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tat-12 ta' Ġunju 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755, punt 23).

30 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tat-22 ta' Mejju 2014, Lock (C-539/12, EU:C:2014:351, punt 15).

50. Fl-ewwel lok, fir-rigward tal-kliem tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, jirriżulta li l-hlas ta' kumpens finanzjarju li għandu l-għan li jissostitwixxi l-perijodu minimu ta' leave annwali mhallas huwa possibbli biss f'każ ta' tmiem tar-relazzjoni ta' xogħol. Għaldaqstant it-tehid effettiv tal-leave jikkostitwixxi r-regola, u l-kumpens l-eċċezzjoni. Barra minn hekk, anki f'każ ta' tmiem tar-relazzjoni ta' xogħol, il-kliem ta' din id-dispożizzjoni ma jesprimix l-idea ta' benefiċċju awtomatiku ta' dan il-kumpens fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol, imma biss l-idea ta' possibbiltà.

51. Fit-tieni lok, fir-rigward tal-għan tad-dritt għal-leave annwali mhallas, infakkar li dan huwa "li jippermetti li l-haddiem jistrieħ u li jkollu perijodu ta' serħan u ta' delizzji"³¹. Barra minn hekk, għandha mill-ġdid tissemma r-regola li l-haddiem għandu normalment jgawdi minn mistrieħ effettiv.

52. Interpretazzjoni tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 fis-sens li dan jagħti direttament u awtomatikament lill-haddiem kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud f'każ ta' terminazzjoni tar-relazzjoni ta' xogħol tkun tippregudika dan l-għan u r-rekwizit ta' mistrieħ effettiv tal-haddiem, li jimplika li t-tgawdija tad-dritt għal-leave annwali mhallas għandha bħala regola tittiehed in natura.

53. Fil-fatt, din l-interpretazzjoni tista' tinkoraġġixxi lill-haddiema li jafu, pereżempju għax huma qegħdin f'tahriġ jew ingaġġati b'kuntratt għal żmien fiss, li r-relazzjoni ta' xogħol tagħhom tista' tiġi tterminata fil-futur qarib li ma jiehdux il-leave sabiex jawmentaw ir-remunerazzjoni tagħhom billi, fi tmiem din ir-relazzjoni, jithallsu kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud. Imma l-Qorti tal-Ġustizzja diġà ddecidiet li jehtieg li tiġi evitata interpretazzjoni tal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 li "[t]ohloq inċentiv, inkompatibbli ma' l-iskop ta' din id-Direttiva, li dak li jkun jirrinunzja għal-leave ta' mistrieħ jew li jagħmel b'mod li l-haddiema jirrinunzjaw għal dan"³². Għaldaqstant għandu jiġi osservat l-għan tad-dritt għal-leave annwali mhallas, li jiġi żgurat li l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 ma jkunx jista' jintuza bħala għodda li tippermetti li jiġu akkumulati l-granet ta' leave annwali mhallas bl-għan ta' hlas tagħhom fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol³³.

54. Inżid li l-protezzjoni tas-sigurtà u s-saħħa tal-haddiem ma taqax biss fl-interess individwali tiegħu, imma wkoll ta' dak tal-persuna li thaddmu kif ukoll tal-interess generali³⁴.

55. Fid-dawl ta' dawn il-fatturi, għandha, għalhekk, titqiegħed fil-perspettiva korretta l-parti mis-sentenza tat-12 ta' Ġunju 2014, Bollacke³⁵, fejn il-Qorti tal-Ġustizzja indikat li "l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, kif interpretat mill-Qorti tal-Ġustizzja, ma jstabbilixxi l-ebda kundizzjoni għall-għoti tad-dritt għal kumpens finanzjarju hlief dak relatat mal-fatt, minn naħa, li r-relazzjoni ta' impjeg itterminat u, min-naħa l-oħra, li l-haddiem ma jkunx ha l-leave annwali kollu li għalih huwa kien intitolat fid-data meta din ir-relazzjoni ttermina"³⁶. Sabiex tkun konformi mal-għan doppju tad-dritt għal-leave annwali mhallas, jiġifieri li jippermetti lill-haddiem, minn naħa, li jistrieħ u, min-naħa l-oħra, li jipprovdi għal perijodu ta' serħan u ta' rilass, kif ukoll mad-dispożizzjoni li l-haddiem għandu normalment igawdi minn mistrieħ effettiv, it-tieni kundizzjoni imposta bl-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, jiġifieri dik li "l-haddiem *ma jkunx ha* l-leave annwali kollu li għalih huwa kien intitolat fid-data meta [r-relazzjoni ta' xogħol tiegħu] ntemmet"³⁷, għandha

31 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tad-29 ta' Novembru 2017, King (C-214/16, EU:C:2017:914, punt 37 u l-ġurisprudenza ċċitata).

32 Ara s-sentenza tas-6 ta' April 2006, Federatie Nederlandse Vakbeweging (C-124/05, EU:C:2006:244, punt 32). Ara, ukoll, għal raġunament ibbażat fuq id-dispożizzjoni li l-haddiem għandu normalment ikun jista' jgawdi minn mistrieħ effettiv, is-sentenza tas-16 ta' Marzu 2006, Robinson-Steele *et* (C-131/04 et C-257/04, EU:C:2006:177).

33 Ara, f'dan l-istess sens, il-konkluzjonijiet tal-Avukat Ġenerali Tanchev fil-kawza King (C-214/16, EU:C:2017:439, punt 97).

34 Ara, ukoll, fuq din l-idea, il-konkluzjonijiet tal-Avukat Ġenerali Stix-Hackl fil-kawża magħquda Robinson-Steele *et* (C-131/04 et C-257/04, EU:C:2005:650, punt 79).

35 C-118/13, EU:C:2014:1755.

36 Ara s-sentenza tat-12 ta' Ġunju 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755, punt 23).

37 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tal-20 ta' Lulju 2016, Maschek (C-341/15, EU:C:2016:576, punt 27 u l-ġurisprudenza ċċitata), korsiv miżjud minni.

neċessarjament tiftiehem li tisser il-ħaddiem “li *ma setax* jagħmel użu mi[l-]leave annwali mhallas qabel it-tmiem tar-relazzjoni ta’ xogħol tiegħu”³⁸. Huwa biss jekk l-ewwel kundizzjoni, jiġifieri t-terminazzjoni tar-relazzjoni ta’ xogħol, u t-tieni kundizzjoni, hekk mifhuma, huma sodisfatti li l-ħaddiem li r-relazzjoni ta’ xogħol ġiet itterminata għandu dritt, fuq il-bażi tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud.

56. Interpretat f’dan is-sens, l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 jippermetti li jiġi żgurat ekwilibriju xieraq bejn il-kumpens finanzjarju neċessarju ta’ dritt għal-leave annwali mhallas li ma jkunx ġie effettivament gawdut matul ir-relazzjoni ta’ xogħol u l-osservanza tal-għan ta’ dan id-dritt li jirrikjedi bħala regola generali, it-teħid effettiv tal-leave.

57. Fil-qosor, nipproponi lill-Qorti tal-Ġustizzja li tiċhad it-teżi li l-ħlas tal-kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta’ xogħol għandu jiddependi fuq żewġ kundizzjonijiet, minn naħa, li l-ħaddiem ikun personalment talab il-benefiċċju tal-leave kontenzjuż lill-persuna li tħaddmu u, min-naħa l-oħra, li dan il-ħaddiem jipprova li kien fl-impossibbiltà li jeżerċita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas għal raġunijiet li mhumiex tort tiegħu.

58. Nissuġġerixxi lill-Qorti tal-Ġustizzja li ssegwi raġunament iehor li jistrieħ fuq id-dispożizzjoni li t-teħid effettiv tal-leave għandu jkun ipprivileġġat u fuq ir-rwol li min iħaddem għandu jwettaq f’dan ir-rigward. F’din il-perspettiva, huwa eskluż li titqiegħed fuq il-ħaddiema biss ir-responsabbiltà li jiżguraw li jieħdu effettivament il-leave tagħhom bir-riskju li jtilfu dan il-benefiċċju. Fil-fatt, din is-soluzzjoni tinjora r-realtà tar-relazzjonijiet tax-xogħol li tissarraf fi żbilanċ bejn min iħaddem u l-ħaddiem, billi dan tal-aħħar jista’, b’diversi modi, jiġi nkoragġit sabiex jaħdem iktar, b’mod partikolari meta huwa jittama f’tiġdid tal-kuntratt tiegħu. Sabiex jittaffa dan ir-riskju kif ukoll it-tendenza tal-ħaddiema sabiex jibdlu l-ġranet tal-leave tagħhom f’zieda fil-paga, jeħtieġ li jiġi impost fuq min iħaddem l-obbligu li jieħu l-miżuri adegwati sabiex jippermetti lill-ħaddiem li effettivament juża d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas. Jekk min iħaddem jipprova li huwa qiegħed lill-ħaddiem f’pożizzjoni li jeżerċita dan id-dritt, dan il-ħaddiem ma jistax imbagħad jirrivendika, fuq il-bażi tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, il-ħlas ta’ kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta’ xogħol.

59. Għaldaqstant, nipproponi lill-Qorti tal-Ġustizzja li tagħti risposta lill-qorti tar-rinviju li l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 għandu jiġi interpretat fis-sens li jagħti dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta’ xogħol meta ħaddiem ma jkunx tqiegħed f’pożizzjoni li jieħu l-leave annwali mhallas kollu li għalih kellu d-dritt matul din ir-relazzjoni.

60. Din l-istess dispożizzjoni għandha, fil-fehma tiegħi, tiġi interpretata fis-sens li hija tipprekludi legiżlazzjoni jew Prattika nazzjonali li bis-saħħa tagħha ħaddiem jitlef id-dritt tiegħu għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta’ xogħol meta dan il-ħaddiem, minn naħa, ma jkunx talab li jibbenefika minn dan il-leave meta huwa kien fl-attività u, min-naħa l-oħra, ma jurix li kien qiegħed fl-impossibbiltà li jieħu dan il-leave għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu, mingħajr ma qabel tiġi vverifikata l-kwistjoni jekk dan il-ħaddiem kienx effettivament tqiegħed f’pożizzjoni mill-persuna li tħaddmu li jeżerċita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas.

61. Meta qorti nazzjonali tiġi adita b’kontestazzjoni dwar id-dritt ta’ ħaddiem għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta’ xogħol, hija għandha tivverifika jekk min iħaddem jipprova li ha l-miżuri adegwati sabiex jiżgura lil dan il-ħaddiem il-possibbiltà li jeżerċita effettivament id-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas matul din ir-relazzjoni. Jekk min iħaddem juri li huwa eżerċita d-diligenza neċessarja u li, minkejja il-miżuri li huwa ha, il-ħaddiem irrinunzja

³⁸ Ara, f’dan ir-rigward, is-sentenza tal-20 ta’ Lulju 2016, Maschek (C-341/15, EU:C:2016:576, punt 28), korsiv miżjud minni.

deliberatament u b'mod infurmat milli jeżercita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas għalkemm huwa kellu l-possibbiltà matul ir-relazzjoni ta' xogħol, dan il-haddiem ma jistax jitlob, fuq il-baži tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, il-hlas ta' kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol.

62. F'dan il-każ, jekk jirriżulta mill-verifiki mwettqa mill-qorti tar-rinviju li l-Land ta' Berlin, fil-kwalità tiegħu ta' persuna li thaddem lil S. W. Kreuziger, kien qieghdu f'pożizzjoni li jeżercita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas u li, minkejja dan, S. W. Kreuziger ma xtaqx jieħu l-leave tiegħu qabel ma għadda mill-eżami orali tat-tieni eżami tal-Istat, dik il-qorti tista' tikkunsidra li kellu raġun jiċhad dan il-kumpens.

IV. Konkluzjoni

63. Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet kollha precedenti, nipproponi lill-Qorti tal-Ġustizzja li tirrispondi kif ġej għad-domandi preliminari li saru mill-Oberverwaltungsgericht Berlin-Brandenburg (il-Qorti Amministrattiva Superjuri ta' Berlin-Brandebourg, il-Ġermanja):

- 1) L-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill ta' l-4 ta' Novembru 2003 li tikkonċerna ċerti aspetti tal-organizzazzjoni tal-hin tax-xogħol, għandu jiġi interpretat fis-sens li huwa jagħti dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol meta haddiem ma jkunx tqieghed f'pożizzjoni li jieħu l-leave annwali mhallas kollu li għalih kellu d-dritt matul din ir-relazzjoni.
- 2) L-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 għandu jiġi interpretat fis-sens li jipprekludi legiżlazzjonijiet jew prattiċi nazzjonali li skonthom haddiem jitlef id-dritt tiegħu għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol meta dan il-haddiem, minn naħa, ma jkunx talab li jibbenefika minn dan il-leave meta huwa kien fl-attività u, min-naħa l-oħra, ma jurix li kien fl-impossibbiltà li jieħu dan il-leave għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu, mingħajr verifika minn qabel tal-kwistjoni jekk dan il-haddiem kienx effettivament tqieghed mill-persuna li thaddmu f'pożizzjoni li jeżercita id-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas.
- 3) Meta qorti nazzjonali tiġi adita b'kontestazzjoni dwar id-dritt ta' haddiem għal kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol, hija għandha tivverifika jekk min ihaddem jipprovax li ha l-miżuri adegwati sabiex jiżgura lil dan il-haddiem il-possibbiltà li jeżercita effettivament id-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas matul din ir-relazzjoni. Jekk min ihaddem juri li huwa eżercita d-diligenza neċessarja u li, minkejja l-miżuri li huwa ha, il-haddiem irrinunza deliberatament u b'mod infurmat milli jeżercita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas għalkemm huwa kellu l-possibbiltà matul ir-relazzjoni ta' xogħol, dan il-haddiem ma jistax jitlob, fuq il-baži tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, il-hlas ta' kumpens finanzjarju għal-leave annwali mhallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol.